

NORGES HØYESTERETT

Den 31. mai 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-01144-A, (sak nr. 2013/72), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Randulf Schumann Hansen – til prøve)

mot

B (advokat Arve Opdahl)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falkanger**: Saken gjelder spørsmål om stebarn kan tilkjennes oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd.
- (2) Bs biologiske far døde da hun var cirka to år gammel. Kort tid etter dødsfallet flyttet avdødes bror, C, sammen med enken og giftet seg med henne. Etter dette har C på alle praktiske måter fungert som Bs far, også etter at han ble skilt og flyttet fra sin kone i 2004. Først da hun var 10–11 år gammel ble B kjent med at C ikke var hennes biologiske far.
- (3) Lørdag 8. oktober 2011 ble C drept i sin leilighet på X. A ble 3. april 2012 satt under tiltale for blant annet drapet, jf. straffeloven § 233 første ledd. Ved Sør-Trøndelag tingretts dom 26. april 2012 ble han funnet skyldig i henhold til tiltalen. I tillegg til fengselsstraff ble A dømt til å betale oppreisning til D, avdødes biologiske sønn, med 225 000 kroner, jf. skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd. A ble derimot under dissens frifunnet for et tilsvarende krav om oppreisning fra B. Flertallet på to dommere – fagdommeren og en meddommer – mente at rimelighetshensyn talte for at hun skulle tilkjennes oppreisning, men at hun ikke falt inn under uttrykket "barn" i bestemmelsen. Mindretallet – en meddommer – mente at rimelighetshensyn måtte slå igjennom.

- (4) A anket over saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for den del av tiltalen som gjaldt forsettlig drap og straffutmålingen. Frostating lagmannsrett besluttet at anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalen om forsettlig drap skulle henvises til behandling. A begjærte ny behandling av oppreisningskravet til D, og B begjærte ny behandling av sitt oppreisningskrav.
- (5) Ved Frostating lagmannsretts dom 26. november 2012 ble A dømt for forsettlig drap. Han ble dessuten dømt til å betale D og B oppreisning med 200 000 kroner hver. Domsslutningens punkt 4 lyder slik:

"A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 200 000 – tohundretusen – kroner."

- (6) Lagmannsretten fant at sterke rimelighetshensyn måtte føre til at B falt inn under uttrykket "barn" i § 3-5 annet ledd.
- (7) A har anket lagmannsrettens dom – domsslutningens punkt 4 – til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Saken står i det vesentlige i samme stilling for Høyesterett som for lagmannsretten.
- (8) Den ankende part – A – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (9) For at oppreisning skal kunne tilkjennes, må det foreligge hjemmel i lov. Slik hjemmel foreligger ikke her. Paragraf 3-5 annet ledd gir "barn" krav på oppreisning, men det må være klart at stebarn ikke faller inn under dette. Det vises i denne sammenheng blant annet til tolkningen av andre lovbestemmelser der uttrykket barn er brukt.
- (10) Det fremgår av forarbeidene til § 3-5 annet ledd at lovgivers valg av hvilken krets som skulle kunne ha krav på oppreisning, var et resultat av bevisste overveielser. Det er derfor ikke grunnlag for lagmannsrettens utvidende tolkning.
- (11) Rettstekniske hensyn tilsier at lovens ordlyd legges til grunn, idet en utvidende tolkning vil åpne for en rekke vanskelige grensetilfeller – så vel rettslig som faktisk. Det erkjennes at konkrete rimelighetshensyn taler for at B skal tilkjennes oppreisning, men det kan ikke være avgjørende.
- (12) A har lagt ned slik påstand:
- "A frifinnes for kravet om oppreisning fra B."**
- (13) Ankemotparten – B – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (14) Etter ordlyden omfattes B av skadeserstatningsloven § 3-5 annet ledd. Hun har på alle måter vært oppfattet som Cs barn. Uttrykket barn har ikke noe fast språklig innhold, hverken i vanlig språkbruk eller øvrige lover.
- (15) Under enhver omstendighet må § 3-5 annet ledd tolkes utvidende eller analogisk. Formålet med bestemmelsen tilsier klart at hun tilkjennes oppreisning. En slik tolkning vil ikke innebære noen retstekniske problemer. Bs situasjon er så spesiell at en dom i hennes favør ikke vil legge nevneverdige føringer for andre saker.

(16) Rettspraksis viser at det ikke er et strengt krav om hjemmel i lov for å tilkjenne oppreisning. I flere avgjørelser tolkes loven utvidende på grunn av rimelighetshensyn. I denne saken gjør rimelighetshensyn seg særlig gjeldende. Det vil stride mot den alminnelige rettsfølelse om B ikke tilkjennes oppreisning. Det er ikke holdepunkter for at lovgiver ønsket å holde slike som henne utenom. Tvert imot vil det stride mot lovgivers ønske om å styrke fornærmedes stilling, dersom hun ikke tilkjennes oppreisning.

(17) Subsidiært kreves oppreisning på ulovfestet grunnlag.

(18) B har lagt ned slik påstand:

"Anken forkastes."

(19) *Jeg er kommet til at anken fører frem.*

(20) Den som forsettlig eller grovt uaktsomt har voldt skade på en person, kan etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd pålegges å betale den fornærmede oppreisning. De tilfeller der fornærmede blir drept, er regulert i annet ledd – som lyder slik:

"Den som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død, kan pålegges å betale avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre slik oppreisning som nevnt i første ledd."

(21) Spørsmålet i saken er om B faller inn under uttrykket "barn", eventuelt om det er grunnlag for en utvidende eller analogisk fortolkning av bestemmelsen.

(22) Om oppreisning heter det i Rt. 2005 side 289 avsnitt 42 følgende:

"Bestemmelsene om oppreisning ble tatt inn i skadeserstatningsloven ved lovendring i 1973. Tidligere stod bestemmelsene om oppreisning i straffelovens ikrafttredelseslov § 19 andre ledd og § 21 andre ledd. Før endring av straffelovens ikrafttredelseslov i 1912 var oppreisning betinget av at handlingen var straffbar, og hadde et klart pønalt formål, jf. Dahl: Erstatning og oppreisning for legemsskade (1933), side 102 ff. og Andersen: Skadevoldelse og erstatning, 2. opplag (1974), side 442 ff. Etter at straffbarhetsvilkåret ble fjernet, er tyngdepunktet i begrunnelsen for å tilkjenne oppreisning gradvis blitt flyttet over på behovet for kompensasjon for den påførte krenkelse. Selv om oppreisning fortsatt også er preventivt og pønalt begrunnet, er det i dag kompensasjonsbehovet som er det fremtredende, jf. Rt-1999-1363 på side 1378 og Høyesteretts dom 8. februar 2005 (HR-2005-202-A) avsnitt 34."

(23) Jeg viser også til Rt.1999 side 1363, Rt. 2006 side 61 avsnitt 17, Rt. 2009 side 140 avsnitt 39, Rt. 2010 side 1537 avsnitt 19 og Rt. 2011 side 769 avsnitt 21.

(24) Reglene om oppreisning er – i motsetning til mye av den øvrige erstatningsretten – først og fremst et resultat av lovgivning, og Høyesterett har i flere avgjørelser bygget på at et krav om oppreisning må være forankret i lov, jf. Rt. 1986 side 1326 og HR-2012-00695-U. At nyere rettspraksis i større grad enn før fremhever oppreisningens betydning som kompensasjon for fornærmede, endrer ikke dette utgangspunktet.

(25) Jeg finner det ganske klart at B ikke faller inn under ordlyden i annet ledd. Det er rent språklig ikke naturlig å si at hun er "barn" av C.

(26) Paragraf 3-5 annet ledd er en videreføring av straffelovens ikrafttredelseslov § 21 annet ledd. Forarbeidene til sistnevnte bestemmelse problematiserer ikke hva som

omfattes av "barn". Det er nærliggende å anta at dette skyldtes at man anså uttrykket som selvforklarende. Heller ikke da bestemmelsen ved lovendring 25. mai 1973 nr. 26 ble inntatt i skadeserstatningsloven, ble uttrykket problematisert. Årsaken var antakelig den samme.

- (27) I 1994 ble § 3-5 annet ledd endret, slik at samboere ble likestilt med ektefeller. Under lovarbeidet var det uenighet om hvor stor kretsen av oppreisningsberettigede burde være, jf. Innst. O. nr. 39 (1993–1994) punkt 6. Mens et flertall – representantene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti – støttet departementets forslag om å begrense utvidelsen til samboere, gikk mindretallet inn for en mer skjønnsmessig utvidelse. Én mindretallsfraksjon, bestående av representanter for Senterpartiet og Høyre, fremmet således forslag om at også "andre som over lengre tid har stått i et økonomisk avhengighetsforhold til avdøde kan på samme vilkår tilkjennes oppreisning". Det ble vist til at også andre enn ektefeller, barn og foreldre kunne ha et nært forhold til avdøde. En annen mindretallsfraksjon, bestående av representanter for Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet, foreslo at loven skulle endres slik at "ektefelle, barn, foreldre eller andre som over lengre tid har stått i et økonomisk avhengighetsforhold til avdøde", ble omfattet.
- (28) Spørsmålet om hvilken personkrets som skal kunne tilkjennes oppreisning etter § 3-5 annet ledd, har altså vært grundig vurdert av lovgiver. I denne forbindelse har det vært trukket frem at andre kan ha like nært forhold til avdøde som vedkommendes barn. Når slike personer likevel ikke er blitt inkludert, skyldes det et bevisst valg.
- (29) Mitt syn på tolkningen av § 3-5 annet ledd har for øvrig støtte i teorien, jf. Lødrup, Oppreisning – et praktisk rettsinstitutt (Tidsskrift for erstatningsrett 2006) side 234 og Engstrøm (2010), Skadeserstatningsloven side 151.
- (30) Det kan utvilsomt virke urimelig at B ikke tilkjennes oppreisning. Reelt sett står hun i samme stilling som Cs biologiske sønn, D. Dersom Høyesterett skulle tilkjenne B oppreisning, måtte dette begrunnes nettopp med det nære forholdet mellom C og B. Ved en slik forankring for oppreisning ville det iallfall til en viss grad åpnes for skjønnsmessige avgjørelser basert på nærheten mellom vedkommende og den drepte. Denne type ordning har lovgiver som nevnt ikke ønsket. Lagmannsretten har vist til at samboere ble tatt inn i loven i 1994 fordi "analogien til ektefeller har vært særlig sterk", og at "analogien [er] like sterk i det foreliggende tilfelle". Samboere ble imidlertid tatt inn etter valg av lovgiver, og jeg finner det klart at det samme må skje dersom personer i Bs situasjon skal ha krav på oppreisning.
- (31) B har subsidiært gjort gjeldende at hun har krav på oppreisning på ulovfestet grunnlag. Av det jeg har sagt tidligere om at et krav om oppreisning må være forankret i lov, følger at det ikke er plass for et slikt ulovfestet grunnlag.
- (32) Jeg stemmer for denne

D O M :

A frifinnes.

- (33) Dommer **Bårdsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (34) Dommar **Utgård:** Det same.
- (35) Dommer **Øie:** Likeså.
- (36) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (37) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

A frifinnes.

Riktig utskrift bekreftes: